

MALP

Mange måder at lære på

Sammenfatning af hovedkonklusioner og anbefalinger fra 3. rapport i forsknings- og udviklingsprojektet Mange Måder At Lære På

Sammenfatning
Marts 2011
Sønderborg, Danmark

UNIVERSE
RESEARCH LAB

 vejle
KOMMUNE

Projektets styregruppe

- Anette Jensen
Skolechef, Vejle Kommune (Formand)
- Elin Aggeboe
Konsulent i skoleafdelingen, Vejle Kommune
- Frans Ørsted Andersen
Ekstern Forsker, Universe Research Lab
- Tatiana Chemi
Senior Læringsforsker, Universe Research Lab
- Jens Jørgen Christensen, Skoleleder
Petersmindeskolen, Vejle Kommune
- Rikke Vagn Hansen
Lærer, Formand for Vejle Lærerkreds
- Anders Holm
Konsulent i skoleafdelingen, Vejle Kommune
- Mette D. Johansen
Formand for BUPL, Kreds Vejle
- Anette Junk
Pædagogiske konsulenter
- Jørgen Juul, Lærerruddannelsen i Jelling
University College Lillebælt
- Hans Henrik Knoop (Faglig ansvarlig)
Lektor, DPU/Århus Universitet og Ekstern forsker,
Universe Research Lab
- Christina Lüthi (Projektleder)
Læringsforsker, Universe Research Lab
- Villy Raahauge, Skoleleder
Egtved Skole, Vejle Kommune
- Ole Robenhagen
Leder af PPR, Vejle Kommune
- Claus Svold
Børn- og Ungedirektør, Vejle Kommune

Om Vejle Kommune

Projektet "Mange Måder At Lære På" startede medio 2008 og afsluttes medio 2011. Projektet omfatter alle skoler i Vejle Kommune, i alt: 35 skoler med ca. 1700 lærere, skolepædagoger og ledere og over 10.000 elever.

"Mange måder at lære på" er iværksat af Vejle Kommunes skolevæsen af flere grunde: Dels ønskede kommunen at give hele skolevæsenet en mulighed for udvikling, som lå udover det sædvanlige, dels ønskede man at styrke oplevelsen af at være blevet ét skolevæsen efter kommunesammenlægningen, og endelig ønskede man, at alle kommunens skoler skulle have mulighed for at få indsigt i den videnskab, der blev anvendt i Tv-programmerne Plan B og SKOLEN.

Læs mere på: <http://www.skole.vejle.dk/page30668.aspx>

Om Universe Research Lab og Universe Fonden

Universe Research Lab er en forskningsenhed i den almennyttige fond Universe Fonden, som arbejder fokuseret med at kombinere teori og praksis ved at lade forskere og praktikere arbejde sammen om forskning og praksisudvikling. Forskningsmæssigt beskæftiger man sig bl.a. med komplementære sammenhænge mellem læring og livsglæde, mellem kreativitet og livsglæde, mellem kreativitet og social ansvarlighed, mellem individualitet og fællesskab og mellem leg og læring.

Læs mere på: www.universeresearchlab.dk

© 2011 Vejle Kommune og Universe
Research Lab/Universe Fonden

Sammenfatning: 3. Rapport Mange Måder At Lære På – Et forskningsbaseret udviklingssamarbejde mellem Vejle Kommune og Universe Research Lab

Nærværende sammenfatning er forfattet af lektor Frans Ørsted Andersen, DPU, Aarhus Universitet og ekstern forsker ved Universe Research Lab, sekretariatschef Gitte Bjerre, Universe Research Lab, post.doc Tatiana Chemi, DPU, Aarhus Universitet, og seniorforsker ved Universe Research Lab, faglig leder Anne Kirketerp, AEC, Aarhus Universitet og ekstern forsker ved Universe Research Lab, lektor Hans Henrik Knoop (faglig ansvarlig), DPU, Aarhus Universitet og ekstern forsker ved Universe Research Lab og læringsforsker Christina Hedegaard Lüthi (projektleder), Universe Research Lab.

Udgivet af Universe Research Lab, Universe Fonden, i samarbejde med Vejle Kommune, marts 2011

© Vejle Kommune og Universe Research Lab, Universe Fonden

Sammenfatningen kan frit citeres eller anvendes med tydelig kildeangivelse.

Layout og korrektur: Gitte Bjerre

Universe Research Lab, Universe Fonden

Alsion 2

6400 Sønderborg

www.universefonden.dk

Sammenfatning

Denne rapport er den 3. og afsluttende for projekt Mange Måder At Lære På (MMALP), som er gennemført i samarbejde mellem Vejle Kommune, Universe Research Lab og med deltagelse fra forskere fra Aarhus Universitet.

Projektet startede medio august 2008 og afsluttes foråret 2011. Samtlige skoler i Vejle Kommune har deltaget i projektet, hvilket betyder, at over 10.000 elever, og ca. 1.700 professionelle lærere, skolepædagoger og ledere har været involverede i dels udviklingsprojekter, som har haft til formål at styrke skolernes arbejdsvilkår, trivsel og faglighed, dels pædagogiske forskningsprojekter rettet mod at bidrage med ny viden om læring, kreativitet, undervisning og innovation.

Projektet har været betydeligt udfordret af den finansielle situation, men trods dette er det lykkedes at gennem mange af de oprindeligt planlagte aktiviteter

Projektets udgangspunkt har været et politisk ønske om at skabe rammer for en endnu mere differentieret pædagogik, som i højere grad kan imødekomme elevernes forskelligheder, og i dette øjemed tages den nyeste viden om læring og pædagogik i brug.

Projektet er designet, så der i udgangspunktet fokuseres på nogle af de allervigtigste forudsætninger for at trives og fungere professionelt/ledelsesmæssigt i skolen. Konkret anvendes webbaserede surveys omfattende op til 12 hovedkategorier vedr. oplevelsen af hverdagen som elev, professionel eller leder i skolen:

- *Fysiske omgivelser* (elever, professionelle og ledere)
- *Fysisk sundhed* (elever, professionelle og ledere)
- *Valgfrihed, kontrol over egen situation og tryghed* (elever, professionelle og ledere)
- *Faglig, personlig og social udvikling / læring* (elever, professionelle og ledere)
- *Individuelle styrker og svagheder* (professionelle og ledere)
- *Tryghed og engagement* (elever, professionelle og ledere)
- *Kreativitet* (professionelle og ledere)
- *Social ansvarlighed* (professionelle og ledere)
- *Kommunikation* (elever, professionelle og ledere)

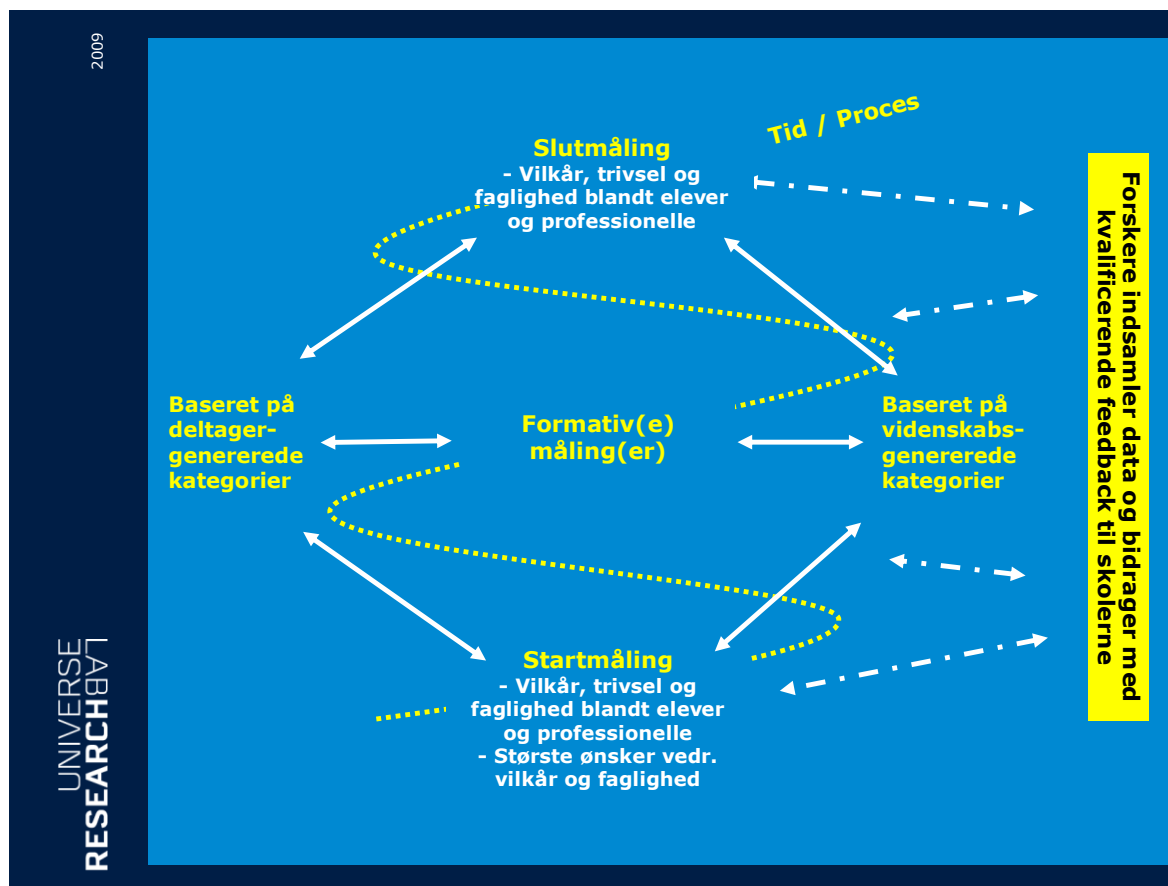
- *Undervisningens organisering og klasseledelse* (elever, professionelle og ledere)
- *Organisering og ledelse* (professionelle og ledere)
- *Indsats og udbytte* (elever, professionelle og ledere)

Alle spørgekategorier er således udtryk for *kvaliteter*, som fra et opdateret videnskabeligt perspektiv bør være til stede i hverdagen. Bemærk, at det er kvaliteter, *som befordrer og beriger arbejdet som professionel/leder i samme øjeblik, de optræder*, og som derfor *kan forventes at være positivt selvforstærkende i hverdagen*, hvis man er opmærksom på / tilgodeser dem, hvilket i princippet står enhver involveret helt frit for.

Projektet har været inddelt i tre faser:

- **I 1. fase – primo 2009 til medio 2009** – gennemførte alle elever, lærere, skolepædagoger og ledere webbaserede surveys. På baggrund af resultater fra disse blev der afholdt fortolkningsmøder på de enkelte skoler, hvor lærere, skolepædagoger og ledere ud fra egne lokale scorer kortlagde styrker og behov vedr. arbejdsvilkår og trivsel og herefter har udarbejdet strategiske anbefalinger vedr. videre udvikling af egen skole. Dette gav samlet set projektet en stærk faglig og demokratisk legitimitet ved, at hver professionel fik givet én stemme i såvel etableringen af det fælles datagrundlag som i de lokale fortolkninger heraf.
- **I 2. fase – medio 2009 til ultimo 2010** – blev en vifte af tiltag på grundlag af skolernes anbefalinger gennemført på skolerne. Idéen var her primært, at skolerne – ved at have set sig selv via fortolkningen af de besvarede spørgeskemaer – havde mulighed for i højere grad end ellers at prioritere dét, de er kommet frem til, og som virkelig var vigtigt for dem.
- **I 3. og sidste fase – ultimo 2010/primo 2011** – har skolerne endnu engang givet sig til kende via besvarelser på spørgeskemaer for såvel elever, lærere/skolepædagoger og ledere med henblik på strategisk at sikre fortsat hensyn til dét, som fungerer godt såvel som til de behov, som har vist sig.

Projektets faser og -forskningselementer er illustreret i følgende model:

Undervejs gennem hele projektperioden har Vejle Kommunes forvaltning og konsulenter samt eksterne forskere og konsulenter været involveret i samarbejder med de skoler, som har ønsket det, og hvor det har været praktisk muligt.

Vigtige resultater fra 3. fases surveys: Elever 0. – 3. klasse

Som det også var tilfældet i 1. vilkårsundersøgelse indikerer **den høje gennemsnitsscore**, at der ifølge eleverne leveres **rigtig megen god undervisning i Vejles folkeskoler**. Elevernes besvarelser tyder på, at de fortsat oplever skolen som et rart, "sjovt" og trygt sted, hvilket kan betragtes som vigtige forudsætninger for engagement. Elevernes engagement er tilsyneladende også fortsat højt, ligesom de fortsat oplever, at deres bestræbelser anerkendes. Eleverne lader til i stigende grad at

finde undervisningen meningsfuld, og de oplever en stigende grad af tilfredshed med undervisningens organisering. Som udgangspunkt har eleverne i 0. – 3. klasse således gode muligheder for at opnå fordybelse, engagement og mening i deres skolehverdag – og dermed gode muligheder for at lære effektivt og være kreative.

Sammenlignet med 1. vilkårsundersøgelse viser 3. vilkårsundersøgelse, at de områder, hvor der har kunnet konstateres signifikante ændringer i gennemsnitsscoren også gennemgående er kendetegnet af en **faldende standardafvigelse**, hvilket kan fortolkes positivt som et udtryk for en **mere retfærdig pædagogik** – i hvert fald i den forstand, at eleverne ser ud til at have fået et mere ligeligt udbytte af undervisningen, hvis vi sætter lighedstegn mellem trivsel og udbytte.

Der er dog også en række **områder, som indikerer behov for videreudvikling**. Elevernes besvarelser tyder således på,

- at de fortsat er **knap så friske** i timerne, som de burde være
- at **mobning** fortsat fylder for meget for en del elever
- at det er for **svært at koncentrere sig**
- at der er lidt for megen **kedsomhed**, dvs. tid, hvor eleverne ikke lærer så meget, som de kunne
- at der er lidt for mange **elever, som ikke får den hjælp, de har brug for**, når undervisningen er svær for dem
- at **aftaler** kan komme til at fungere endnu bedre

Vigtige resultater fra 3. fases surveys: Elever 4. – 10. klasse

Samlet set viser undersøgelserne betydelig fremgang på næsten alle områder. Med andre ord er de større elevs oplevelse af deres skolegang og deres trivsel klart forbedret gennem projektperioden. Dette er ikke mindst imponerende i lyset af de store udfordringer Vejles skoler i øvrigt har oplevet de senere år med bl.a. store økonomiske besparelser.

Som dokumenteret i andre undersøgelser, herunder også den 1. vilkårsundersøgelse i MMALP, ser det dog også her fortsat ud til, at trivslen i skolen falder lidt i takt med, at eleverne bliver ældre. Gennemsnitsscoren ligger således stadig op mod et halvt point under de små elevs.

Korrelationsanalyser viser endvidere, at der er en svag, men signifikant *negativ* korrelation mellem elevernes alder og trivsel på næsten alle områder, hvilket bekræfter tidligere undersøgelser, som også har peget på denne tendens. Om det skyldes biologiske forhold, kultur, samfundsforhold eller skolen, kan vi ikke for nærværende sige noget om ud fra denne undersøgelse.

Trivslens udtryk via hovedkategorien ”**basale positive emotioner**” (dvs. forudsætninger for læring og kreativitet i skolen) **scores fortsat højt samlet set**, mens hovedkategorien ”**engagement**” (dvs. undersøgelsens mest direkte udtryk for pædagogisk effektivitet / nydelsesfuld læring) scorer lavest.

Frikvartererne og trygheden i timerne ser ud til at være de områder, hvor eleverne er **mest enige** om vurderingen.

Spørgsmål vedr. fysiske rammer, **mobning, optimering af sværhedsgrad og udbytte af at arbejde alene i undervisningen** ser fortsat ud til at være de områder, hvor eleverne er **mest uenige**.

Vigtige resultater fra 3. fases surveys: Lærere og skolepædagoger

Samlet set bedømmer lærerne og skolepædagogerne deres arbejdsvilkår noget mere kritisk end de gjorde i forbindelse med 1. vilkårsundersøgelse, selvom store dele af 3. vilkårsundersøgelse ligner 1. vilkårsundersøgelse meget. Som det var tilfældet i 1. vilkårsundersøgelse er der også i den 3. stor variation i graden af tilfredshed med de forskellige områder, som der er spurgt til.

Det er ikke umiddelbart overraskende, at medarbejderne er blevet mere kritiske i lyset af, at Vejle Skolevæsen har været ramt af meget omfattende sparekrav, der blandt andet har indebåret to store fyringsrunder. Det er selvsagt ikke let at udvikle skoler under vilkår, som mere ligner afvikling.

Men efter opremsningen af alle disse kritiske forhold, som bør påkalde sig intens opmærksomhed, og som det er afgørende vigtigt at forholde sig aktivt, konstruktivt og kreativt til allerede på kort sigt, for derved at sikre Vejle Skolevæsen bedst muligt i fremtiden – ja, så står tilbage den fornemme kendsgerning, at man på skolerne, de vanskelige vilkår til trods, faktisk ser ud til ikke

blot at have været i stand til ikke bare at holde en høj pædagogisk kvalitet på mange af de vigtigste områder, som eleverne har evalueret – man har endog været i stand til at skabe en række markante forbedringer, hvis især de store elevers vurderinger står til troende.

I den positive ende ses i lighed med 1. vilkårsundersøgelse bl.a., at 74 % af alle deltagende lærere og skolepædagoger samlet set er glade for deres arbejde (score 6 eller 7), og at yderligere 15 % er tæt på at være det (score 5). I den modsatte ende ses, ligeledes på linje med 1. vilkårsundersøgelse, at kun 29 % oplever i høj grad (score 6 eller 7), at eleverne kan koncentrere sig i undervisningen, mange oplever fortsat en grad af mobning blandt eleverne, selvom der er tegn på, at det er blevet bedre, og det er tilsyneladende i stigende grad svært at følge med i, hvor godt man klarer sit pædagogiske arbejde.

Andre områder, som umiddelbart påkalder sig et stort behov for opmærksomhed, omfatter manglende muligheder for at holde hensigtsmæssige pauser på skolen og manglende muligheder for at fjerne distraherende faktorer; manglende muligheder for at kunne handle hurtigt og effektivt i forhold til foreliggende pædagogiske problemstillinger. Elevernes kreativitet ser fortsat ikke ud til at have særligt gode vilkår i skolen ifølge de professionelle, og det ser fortsat ud til, at eleverne spilles hårdt ud mod hinanden, og at skolerne her står med en række vigtige etiske udfordringer.

Hvad angår undervisningens organisering og klasseledelse og den helt nødvendige professionelle handlefrihed i hverdagen er der en række forhold som bør prioriteres højt fremover jf. undersøgelsen, og det er blevet endnu mere påtrængende at skabe bedre balance mellem oplevede opgaver og ressourcer.

Vigtige resultater fra 3. fases surveys: Ledere

I lighed med resultater fra 1. vilkårsundersøgelse giver lederne i Vejle Kommunes skoler i 3. vilkårsundersøgelse udtryk for samlet set at have det godt. Lederne fungerer godt på langt de fleste områder, og som gruppe oplever de fortsat store frihedsgrader i hverdagen, en høj grad af

personlig, social og faglig udvikling, at de i vid udstrækning kan udfolde deres individuelle styrker, og at hverdagen er tryk.

Men der er også en række områder, der påkalder sig kritisk opmærksomhed – og dette i stigende grad. Sammenfattende relaterer disse områder sig alle til øget udefra kommende pres i form af vigende ressourcer / besparelser og en hverdag, der som følge heraf bliver mere hektisk – ledende til, hvad man næsten kan kalde professionelle livsstilsproblemer – dårligere kost og motionsvaner, flere oplevelser af at være låst fast i forhold til vigtige problemstillinger og let vigende optimisme.

Når dette er nævnt, er det samlede billede dog fortsat positivt, og lederne giver fortsat udtryk for at bestride attraktive jobs af stor betydning for samfundet.

Vigtige anbefalinger fra forskerne – samstemt for elever, lærere, skolepædagoger og ledere:

- at **forbedre, eller erstatte, skolernes fysiske rammer yderligere**, hvor det er nødvendigt – ikke mindst befordret af, at der faktisk ser ud til allerede at være sket store fremskridt på dette område siden 1. vilkårsundersøgelse
- at **forbedre forhold vedr. fysisk sundhed yderligere**, hvor det er nødvendigt – sunde mennesker er billigere og bedre for kommunen
- yderligere at **forbedre mulighederne for at ledere, lærere og skolepædagoger kan handle konstruktivt i tilfælde af overbelastning** ved
 - enten hurtigt at kunne tilegne sig øget kompetence og derved ”vokse med opgaven”
 - eller hurtigt at kunne få aflastning så man ikke stresses længerevarende (hvilket er sygdomsfremkaldende)
- yderligere at **forbedre mulighederne for at kunne handle konstruktivt i forhold til opgaver, som ikke umiddelbart giver mening**, så de
 - enten bliver meningsfulde/velbegrundede

- eller opgives
- yderligere at **forbedre mulighederne for relevant løbende kompetenceudvikling** for lærere, skolepædagoger og ledere
- yderligere at **forbedre mulighederne for ro, kontinuitet og færdiggørelse af igangsatte projekter**
- yderligere at forbedre **mulighederne for spændende undervisning** yderligere ved samstemt i højere grad at tage hensyn til
 - elevernes behov for at forstå både den langsigtede relevans og opleve umiddelbar brugbarhed, af dét, der læres i skolen (også elever glemmer i vid udstrækning dét, de ikke bruger)
 - elevernes individuelle styrker – herunder fx deres talentprofiler, foretrukne måder at lære på (læringsstile) og karakterstyrker
 - lærernes og skolepædagogernes foretrukne måde at undervise på – herunder fx deres talentprofiler, foretrukne måder at lære på (læringsstile) og karakterstyrker
 - lærernes og skolepædagogernes behov for umiddelbar adgang til nye teorier, metoder og redskaber når der er brug for det
 - lærernes og skolepædagogernes behov for feedback på arbejdspræstationer
 - elevernes behov for at koncentrere sig i undervisningen – ved at give elever bedre indsigt i, hvordan de selv, hver især, kan bidrage til dette
 - elevernes behov for selv at kunne være kreative i undervisningen
 - lærernes og skolepædagogernes behov for at have skræddersyede tilbud til elever, som har brug for noget ekstra (fx større udfordringer eller mere hjælp) for at kunne koncentrere sig – herunder måske en bredere afklaring af specialområder /specialtilbud på skolerne
 - elevernes behov for kommunikations- /og konfliktløsningskompetence

- lærernes og skolepædagogerne behov for kommunikations- /og konfliktløsningskompetence
- at fastholde, og på relevante områder intensivere, **indsatsen mod mobning yderligere**
- **at gøre mere end hidtil for at afstemme forhold mellem udfordringer/opgaver og kompetencer/ressourcer bedre**
- **at overveje, hvordan lærerne og skolepædagogerne kan støttes, inspireres og udfordres endnu mere konstruktivt**, når der er brug for det – ikke mindst i lyset af, at der allerede ser ud til at være sket en lang række fremskridt hvad angår kreativitet, kommunikation og social ansvarlighed
- **at forvaltningen fortsat bør overveje, hvordan lederne kan støttes, inspireres og udfordres endnu mere konstruktivt**, når der er brug for det